

Богатирьов І.Г., провідний науковий
співробітник НДЦ ІКВС, доктор
юридичних наук, професор

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ У СІМ'Ї

Сім'я як осередок суспільства без підтримки держави її інституцій не завжди спроможна виконувати своєї головної функції - забезпечення належного добробуту та виховання дітей. Тому не буде перебільшенням твердження, що специфічна сфера суспільних відносин, які виникають у зв'язку з конфліктами в сім'ї продовжує знаходитися у кризовому стані. На фоні несприятливої демографічної ситуації, війни на сході, спостерігається погіршення рівня та якості життя української родини, що суттєво обмежує її можливості по реалізації природних і соціальних функцій.

Досліджуючи проблему запобігання конфліктам у сім'ї, вважаємо, що саме конфлікт передбачає зіткнення протилежних

інтересів, поглядів, цілей бажань, позицій взаємодіючих суб'єктів, що призводить до ускладнень чи боротьби, а тому кримінологічне прогнозування покликана розпізнавати не тільки тенденції переростання конфліктів у злочин[1], але й визначати міру імовірності такого переростання надати рекомендації щодо запобігання конфліктів сім'ї. Від цього багато в чому залежить оптимальне рішення щонайменше двох істотних проблем:

а) вибір суб'єкта (суб'єктів) запобіжної діяльності для втручання в розвиток міжособистих конфліктів в сім'ї;

б) визначення комплексу запобіжних заходів щодо нормалізації міжособистих взаємовідносин.

Якщо конфлікт у сім'ї знаходиться на ранній стадії розвитку, поведінка тих, що конфліктують, не порушує правових норм, то навряд чи виправдано, доцільно і законно введення в дію всієї складної системи запобіжної діяльності. У цих випадках можна обмежитися впливом громадських організацій, трудових колективів, використанням методів виховання і переконання.

Якщо ж дії учасників конфлікту носять протиправний або аморальний характер, знаходяться на межі порушення норм закону, отже, різко зростає імовірність несприятливих наслідків міжособистих конфліктів, то запобігати подібного роду конфлікти зобов'язані державні органи, в тому числі і правоохоронні. Таким чином, оцінка характеру міжособистих конфліктів в сім'ї служить основою не тільки кримінологічного прогнозування можливого їх вирішення суспільно

небезпечними шляхами і способами, але і визначення меж втручання різних суб'єктів попереджувальної діяльності, що вельми важливо для суворого дотримання принципів законності[4].

Отже, ефективна діяльність щодо запобігання конфлікту в сім'ї багато в чому залежить від проведення правоохоронними органами своєчасного і обґрунтованого кримінологічного прогнозування. Кримінологічне прогнозування, як вважають вчені Харківської кримінологічної школи - це наукове передбачення основних змін розвитку злочинності, окремих її

форм, груп чи видів злочинів або вірогідності вчинення злочину окремою особою[3]. Іншого тлумачення кримінологічного прогнозування надають вчені Київської кримінологічної школи - це ймовірне судження про майбутній стан (рівень, структуру, динаміку, можливі профілактичні засоби впливу на злочинність у певний період часу[2].

Таким чином, конфлікт в сім'ї слід розглядати, як особисто-побутові, шлюбно -сімейні, родині, приятельські, сусідські відносини. Зокрема, пияцтво, наркоманія як чинники виникнення конфліктів, завжди зумовлюють виникнення конфліктних відносини між родиною та сусідами, завершуючи створенням умов вчинення кримінального правопорушення.

Кримінологічне прогнозування конфліктів в сім'ї як основа прогнозування злочину в зазначеній сфері покликана, передусім, дати відповідь на питання про імовірність переростання конфлікту в кримінальне правопорушення, залишаючи в ряді випадків без відповіді, ким конкретно воно може бути вчинене.

Дійсно, конфліктна ситуація в сім'ї часто відрізняється гострим протистоянням сторін, дії учасників конфлікту носять аморальний характер, що знаходиться на грані порушення норм права. Діагностуючи подібного роду конфлікти як такі, що здатні надалі переростати в кримінальне правопорушення, в окремих випадках вельми важко визначити імовірність здійснення такого кримінального правопорушення з боку конкретного суб'єкта, оскільки правопорушником може виявитися будь-хто з учасників такого конфлікту.

Безперечно кримінологічне прогнозування запобігання конфлікту в сім'ї досягається шляхом прогнозування її членів, особливо у випадках, коли конфлікти в сім'ї самі по собі незначні, однак негативна характеристика особистості будь-кого з учасників конфлікту в сім'ї вказує на подальший несприятливий їх розвиток.

Імовірність несприятливого розвитку міжособистих конфліктів у сім'ї визначається у процесі кримінологічного прогнозування передусім за допомогою методу експертних оцінок, який, сьогодні серед кримінологів вважається найбільш

ефективний у повсякденній практичній діяльності правоохоронних органів по запобіганню конфліктів у сім'ї. Метод експертних оцінок застосовується для середньострокового та перспективного прогнозування та коли іншими методами скласти прогнозування запобігання конфлікту в сім'ї неможливо.

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене робимо висновок, що кримінологічне прогнозування запобігання конфлікту в сім'ї дозволяє встановити причини і умови криміногенного впливу на сім'ю шляхом:

а) виявлення неблагополучних сімей і постановка їх на облік у кримінальній міліції у справах дітей;

б) встановлення джерел негативного впливу в сім'ї (вулиця, комунікативні засоби, поява мажорів);

в) виявлення випадків сімейної конфліктності (зрада, відсутність матеріального прибутку, різні погляди на виховання дітей, дитяча бездоглядність);

г) виявлення родин, представники яких раніше були засуджені чи притягувалися до адміністративної відповідальності;

д) виявлення сімей із психологічною несумісністю їхніх членів чи підданих депресії.

Список використаних джерел

1. Гумін О.М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи: монографія / О.М. Гумін. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2009. - 360с.

2. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3кн./ А.П. Закалюк. - К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007.; Кн.1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. - 424с.

3. Кримінологія: підручник В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.: за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. - Х.: Право, 2014. С. 171-174

4. Крижна Л. В. Злочини у сфері сімейно-побутових відносин (кримінологічний аспект) : [моногр.] / Крижна Л. В. - К., 2003. - 105 с.